

KERTOMUS JA KERTOMUKSEN RAJAT

Matti Hyvärinen, Sosiologian ja sosiaalipsykologian laitos,
Tampereen yliopisto

Kertomuksen käsite on laajentunut useasta eri syystä. Käsite on tullut useille tieteenaloille, joissa se oli aikaisemmin tuntematon. Kulttuurintutkimuksen myötä käsite on saanut useita, aikaisempaa laveampia tulkintoja. Metafora ”elämä kertomuksena” on siirtänyt kertomuksen osaksi inhimillistä kognitiota ja kokemusta. Kertomuksen ja kokemuksen, kertomuksen ja muun puheen raja on tullut keskustelun kohteeksi. Myös tutkimuksen painopisteen siirtyminen kertomuksesta tekstinä institutionaalisten ja sosiaalisten kertomuskäytäntöjen suuntaan on tuonut uusia rajauksia. Artikkelin koostaa kertomuksen rajojen ja minimikriteerien etsimisen tärkeyttä, vaikka näkeekin sekä rajojen että kertomuksen käsitteen jatkuvan kyseenalaistamisen tärkeyden.

Avainsanat: Kertomuksen teoriat, kertomisen käytännöt.

Viimeisen neljännesvuosisadan aikana kertomuksen käsite on noussut aktiivisesti esiin filosofiassa, psykologiassa, kasvatustieteissä, terveyden tutkimuksessa, lingvistiikassa ja monilla muilla aloilla. Usein käsite on saanut laajan, metaforisen merkityksen, toisaalta se on otettu vastaan arkipäivän terminä. Matkan aikana käsite on saanut paljon uudenlaisia käyttöjä ja rajauksia. Erityisesti kirjallisuuden tutkijoiden piirissä on herännyt huolestunutta keskustelua siitä, onko käsite venymässä liian laajaksi ja tuntemattomaksi. On syntynyt kokonainen keskustelun alue, jossa käsitteen rajoja etsitään ja vedetään uudelleen. (Abbott, 2002; Richardson, 2000; Rimmon-Kenan, 2006; Strawson, 2004; Tammi, 2006)¹.

Miksi on ajankohtaista puhua kertomuksen rajoista? Vaikka kirjallisen narratologian piirissä onkin 1960-luvulta lähtien esitetty

monia kertomuksen määritelmiä, ne ovat ymmärtäneet kertomuksen rajat suurin piirtein yhtäläisesti. Sosiolinguistiikassa Labovin ja Waletskyn (1967) kertomuksen malli piirsi kertomuksen rajat hyvin tarkasti. Saman perinteen puitteissa tutkija voi Charlotte Lindeen (1994) viitaten sanoa, että ”kerronnan diskurssi” poikkeaa temporaalisen rakenteensa vuoksi esimerkiksi selityksestä, kysymyksestä tai luettelosta. Emmekö siis voi yksinkertaisesti sanoa, vaikkapa kirjallisuuden tutkija Shlomith Rimmon-Kenaniin (2006) viitaten, että kertomuksen minimikriteerinä on kaksi ajankohtaa – siis ajallinen muutos – ja jokin kertoja tai kertova instanssi elokuvan tapaan? Syy rajojen etsimisen tarpeeseen löytyy paljolti kulttuurintutkimuksesta, kerronnallisesta psykologiasta ja kognitiotutkimuksesta, joiden piirissä kertomus on saanut uusia ja aikaisempaa laajempia merkityksiä.

SUUREN KERTOMUKSEN METAFORA

Jean François Lyotardin (1983) kuuluisa ”suurten kertomusten” kritiikki synnytti-

Kirjoittajan yhteystiedot:

Matti Hyvärinen, Sosiologian ja sosiaalipsykologian laitos, 33014 Tampereen yliopisto, 040-822 4045 (gsm)
Matti.K.Hyvarinen@uta.fi, <http://www.hyvarinen.info>

¹ Artikkelin perustuu Puheen ja kielen tutkimuksen päivillä 15.3.2007 pidettyyn esitelmään.

ti monenlaisia reaktioita, joista yksi oli suu-
 resti muotiin tullut tapa kutsua mitä tahan-
 sa ideologiaa kertomukseksi. Lyotard esitti,
 että perinteellisissä yhteiskunnissa tieto pe-
 rustui keskeisesti kertomukseen. Modernin
 rationaalisuuden myötä tieteellinen, diskur-
 siivinen tieto pyrki korvaamaan kertomuk-
 sen hallinnon ja professionaalisen tiedon jä-
 sentäjänä. Kävi kuitenkin niin, Lyotard väit-
 tää, että professionaalis-tieteellinen tieto ei
 kyennytkään perustelemaan itseään, vaan
 se tukeutui lopulta historian ”suuriin ker-
 tomuksiin” kehityksestä. Tietenkin sellaiset
 ideologiset käsitteet kuin ’edistys’, ’sivistys’
 ja ’emansipaatio’ sisältävätkin temporaalisen
 rakenteen ja oletuksen muutoksesta (Kosel-
 leck, 2004).

Lyotardin mallin mukaan voitiin analysoi-
 da erilaisia opinkappaleita niihin sisältyvän
 kertomuksellisen, temporaalisuuden jännit-
 teen näkökulmasta. Mutta keskustelun myö-
 tä kertomuksesta tuli sinällään ideologian tai
 opinkappaleen synonyymi. Vaikka joku po-
 liittinen toimija voikin siten lennokkaasti ju-
 listaa hylkäävänsä ”SAK:n kertomuksen työl-
 lisyys hoidosta”, en silti onnistu paikanta-
 maan missä ja millainen *kertomus* todella oli-
 si viittauksen kohteena. Kun uusia termejä
 ilmaantuu tieteelliseen ja poliittiseen kieleen,
 niitä tarjotaan helposti kaikenlaiseen, rajat
 hämärtävään käyttöön. ’Ideologia’ ja ’argu-
 mentti’ ovat siis huonoja kertomuksen viit-
 tauskohteita.

Sama metodinen ongelma näyttää liitty-
 vän keskusteluun hallitsevista kertomuksis-
 ta² (*master narratives*) ja vastakertomuksis-
 ta (*counter-narratives*). Tämäkin käsittepari
 on usein siinä mielessä epäsymmetrinen, et-
 tä vastakertomukset esiintyvät ja niitä tutki-

taan kertomuksina, mutta hallitsevan ker-
 tomuksen kuvaus saa usein opin tai diskurs-
 sin piirteet (ks. Hyvärinen, 2007; Bamberg
 ja Andrews, 2004). Kirjallisuuden tutkija Ja-
 mes Phelan (2005: 8) ratkaisee tämän ongel-
 man puhumalla ”kulttuurisesta kertomuk-
 sesta”, jolla hän tarkoittaa kertomusta, ”jolla
 on riittävän laaja levinneisyys, jotta voimme
 perustellusti sanoa, että sen tekijä on selvästi
 nimettävän yksilön sijaan laajempi kollektiiv-
 inen kokonaisuus, kenties koko yhteiskun-
 ta tai ainakin merkittävä yhteiskunnan ala-
 ryhmä”. Phelanille nämä kulttuuriset kerto-
 mukset ovat yleisiä formuloita, jotka pohjus-
 tavat yksilöllisiä kertomuksia – jotka puoles-
 taan voivat vaihdella kulttuurisen kertomuk-
 sen täydellisestä hyväksymisestä niiden ku-
 moamiseen.

ELÄMÄ JA KERTOMUS

Rimmon-Kenan (2006: 13), yksi johtavista
 klassisen narratologian kauden kirjoittajista,
 huomauttaa että laaja kertomuksen käsite ei
 ole peräisin pelkästään nykyisestä kulttuu-
 rintutkimuksesta, vaan että ongelma sisältyy
 jo klassiseen narratologiaan. Gérard Genette
 (1980: 25) avaakin varsin herkullisesti klassi-
 sen teoksensa *Narrative Discourse* itseään vai-
 vaavasta ongelmasta:

Käytämme nykyisin sanaa kertomus kiinnit-
 tämättä huomiota, ajoittain edes huomaamat-
 ta, sen epämääräisyyttä, ja jotkut narratologian
 vaikeudet johtuvat kenties tästä sekaannukses-
 ta. Minusta näyttää, että jos haluamme ruveta
 näkemään selkeästi tällä alueella, meidän täy-
 tyy yksinkertaisesti erottaa kolme käsitettä tä-
 män termin puitteissa.

Asiat eivät siis olleet kirkkaita edes kirjalli-
 sen narratologian suuruuden vuosina, en-
 nen kulttuurintutkimuksen interventiota
 alueelle. Genette puhuu siis kolmesta eri ta-
 vasta käyttää kertomuksen (*réci*) käsitettä.

² En pidä suomenkielisessä kirjallisuudessa yleis-
 tyneestä termistä ”mallitarina”. Termi viittaa
 enemmän esimerkkiin (model) kuin hallitse-
 vuuteen, valtaan.

Ranskan kieli sallii suomenkieltä helpommin merkityksen ”kerronta”, kertomisen tapahtuma, jonka jätän tässä vaille huomiota. Sen sijaan kaksi ensimmäistä merkitystä ovat kiinnostavia. Ensimmäinen merkitys on tuttu ja ”nykyisin tavallisin”, kuten Genette sanoo, ja siinä kertomus viittaa ”kerronnalliseen lausumaan, suulliseen tai kirjalliseen diskurssiin, joka kertoo tapahtumasta tai tapahtumien sarjasta” (mt: 25). Tässä mielessä meillä on sekä Aleksis Kiven kertomus *Seitsemän veljestä*, että sen sisällä Taula-Matin kertomukset metsästysretkistään. Taannoin oikeus käsitteli Anneli Jätteenmäen kertomusta faksien saapumisesta ja yritti itse eri kertomusten pohjalta päätellä asioiden kulkua. Oli kertoja, oli tapahtumia, oli kertomisen tapahtuma.

Mutta Genette (1980: 25) viittaa myös toiseen merkitykseen, jossa kertomus viittaa sellaisten todellisten tai fiktiivisten tapahtumien peräkkäisyyteen, jotka ovat diskurssin aiheena, ja niiden moniin linkittymisen, vastakohtaan, toiston jne. suhteisiin. ”Kertomuksen analyysi” tässä mielessä tarkoittaa tekojen kokonaisuuden tutkimusta sinällään, kiinnittämättä huomiota siihen mediaan, lingvistiseen tai muuhun, jonka kautta tieto kokonaisuudesta tulee meille.

Suomenkielinen puhuja käyttäisi tässä toisessa tapauksessa kenties luontevammin tarinan käsitettä. Yhtä hyvin käännökseenä voisi olla tapahtumaketju. Kertomuksia vertaileva oikeuden istunto on kiinnostunut juuri tästä, siitä mitä oikein tapahtui. Meitä kiinnostaa yhtä lailla ”suomalaisen hyvinvoinnin tarina” kuin ”Juice Leskisen tarina”. Nyt meillä näyttäisi olevan selkeä vaihtoehto: rajataan kertomuksen käsite vain ensimmäiseen mainituista tavoista ja kutsutaan toista tarinaksi tai jollain muulla tavalla. Tämä on hankalaa jo siksi, että sosiaalitieteilijät tapaavat käyttää kertomuksen ja tarina käsitettä vapaasti toistensa synonyymeinä ja muutenkin vaih-

televisissa merkityksissä (toisesta käyttötavasta, ks. Hänninen, 1999).

Vielä pahemman iskun tämän erottelun siisti ylläpito kärsii siitä rikkaasta ja monipolvisesta *metaforisesta* keskustelusta, jonka näkyvästi käynnisti Alasdair MacIntyre (1984) teoksessaan *Hyveen jäljillä (After Virtue)* ottamalla puheeksi *kertomukset joita elämme* sekä niihin perustuvat kerronnalliset identiteetit. Tai ehkä on syytä mennä vielä kauemmaksi, 1960-luvun loppuun, jolloin kirjallisuudentutkija Barbara Hardy (1968: 5) kirjoitti tunnetut, lennokkaat sanansa:

(M)e uneksimme kertomuksin, me näemme päiväunia kertomuksin, muistamme, ennakoimme, toivomme, olemme epätoivoisia, uskomme, epäilemme, suunnittelemme, korjaamme, kritisoimme, rakennamme, juoruamme, opimme, vihaamme ja rakastamme kertomuksen avulla. Elääksemme todella luomme tarinoita itsestämme ja toisista, henkilökohtaisesta ja sosiaalisesta menneisyydestä ja tulevaisuudesta.

Itse asiassa Hardy ei lopulta sano, että me eläisimme kertomuksia. Hän ei edes sano, että unet olisivat *pelkästään* kertomuksia. Sen sijaan hän näyttää ajattelevan, että kertomus läpäisee kognition: tietämisen, tuntemisen ja suunnittelun aspektit elämässä. Mitä tämä tapahtuu ja missä määrin, jää häneltä tarkemmin kertomatta. Mutta jos näin on, missä nyt ovat kertomuksen rajat?

Metaforinen keskustelu nousi joka tapauksessa kukoistukseensa Hardyn ja MacIntyren jälkeen. Michael Bamberg (2004a: 354) on äskettäin kuvannut sosiaalitieteellisen kentän tilannetta sanomalla, että ”(o)n selvää että ’käännös kertomukseen’ sosiaalitieteissä on [...] rakentunut joukolle analogioita tarinan, elämäkerran ja elämän välillä”. Bamberg viittaa erityisesti laajaan keskusteluun narratiivisen psykologian ympärillä. Theodor Sarbin (1986) puhui kertomuksesta psykologi-

an ”juurimetaforana”; Richard Ochberg ja George Rosenwald (1992; Ochberg 1994) loivat käsitteen *'storied life'*, tarinoitu elämä; ja Dan McAdams (1988; 1993) kirjoitti tarinametaforasta.

Yksi tämän metaforisen keskustelun klasikoista on ollut Jerome Bruner ja erityisesti hänen artikkelinsa *Life as Narrative* vuodelta 1987. Brunerin lähtökohta on, että eletyn elämän esittämiseen ei ole parempaakaan keinoa kuin kertomus. Bruner korostaa artikkelissaan moneen kertaan konstruktionistisia lähtökohtiaan. Hän sanoo: ”Kun joku kertoo sinulle elämästään [...] kyseessä on aina pikemminkin kognitiivinen saavutus kuin kristallinkirkas selonteko jostain yksiselitteisen annetusta. Viime kädessä kyseessä on kerronnallinen aikaansaannos” (Bruner 1987: 13). Silti hän kysyy, seuraako kertomus pelkästään elämän kokemusta. Hän jatkaa provosoivasti: ”Psykologisesti ei ole olemassa mitään sellaista kuin 'elämä itse’”.

Bruner asettaakin elämän, kokemuksen ja kertomuksen tiiviiseen suhteeseen keskenään. Historioitsija Louis Mink (1987: 60) on Hardya kommentoidessaan muotoillut vastakkaisen kannan: ”Tarinoita ei eletä, ne kerrotaan”. Bruner ei missään yhteydessä väitä, että tarinoita sinällään elettäisiin. Hermeneutikkojen kanta pikemminkin on, että 'kokemusta' ja 'kertomusta' ei voi ottaa tarkasteluun ikään kuin toisistaan irrallisina käsitteinä. Selkeimmin tämän kannan on muotoillut kenties Guy Widdershoven (1993), joka sanoo osuvasti, että hermeneuttisesta näkökulmasta ”*inhimillinen elämä on kerronnallisen tulkinnan prosessi*”.

Vastakkaisen, pohjimmiltaan aristoteelisen teesin mukaan kokemus on kaoottista ja muodotonta, ja vasta jälkepäin tuleva kertomus luo tälle kokemukselle enemmän tai vähemmän vääristelevän muodon (Morsen, 1998; White, 1987; 1999; Strawson, 2004). Tämän argumentin ongelma on tiet-

ty puhtauden ja alkuperäisyyden projisoiminen kokemukseen. Mutta kuten feministifilosofi ja historioitsija Joan Scott (1998: 69) hienosti muotoilee, kokemus ”on yhtä aikaa aina jo tulkinta ja tulkinnan tarpeessa”. Brunerin termein kertomus on tietenkin keskeinen tulkinnan muoto ja kehys.

Bruner jatkaa pohdintaansa vielä radikaalimpaan teesiin:

Argumenttini ydin on: kulttuurisesti muodostuneet kognitiiviset ja lingvistiset, elämäkertojen omakohtaista kerrontaa ohjaavat prosessit saavat lopulta vallan konstruoida havaintoja ja kokemusta, organisoida muistia, segmentoida ja luoda tarkoituksia itse elämän 'tapahtumille'. Lopulta me tulemme niiksi omaelämäkerrallisiksi kertomuksiksi joita 'kerromme elämästämme' (ma: 15).

Elämän kerrontaa ohjailevat kulttuuriset ja kognitiiviset prosessit saavat siis sellaisen kulttuurisen muodon ja voiman, että ne alkavat säädellä muistamista, kokemista ja tulevaisuuden hahmottamista. Lopulta meistä tulee se, mitä itsestämme kerromme. Lähdimme liikkeelle siitä, että elämää ja kertomusta ei voi kokonaan erottaa toisistaan, ja näytämme päätyvän siihen, että omaelämäkerrallinen kertomus tekee meistä sen mitä olemme. Hermeneuttisesta tulkinnan kehästä uhkaa tulla hermeettinen kehä, jossa ei näytä olevan paikkaa häiritsevälle kokemuksele (kertomus saa meidät kokemaan juuri kertomukseen sopivia kokemuksia) tai toisenlaiselle kertomisellekaan.

Miksi kuitenkin antaa juuri omaelämäkerran kertomukselle noin vahva ja monoliittinen rooli? Jos siirtäisimme katseen arkipäivän uusien tilanteiden pieniin kertomuksiin, voisimme juhliä kerrottujen subjektiasemien ja identiteettien kirjoa, muutosta ja epävakautta. (Bamberg, 2004a ja b; Georgakopoulou, 2005). Brunerin (1987) metodi, pyydytyt puolen tunnin elämäkerralliset ker-

tomukset ja niitä täydentävät haastattelukysymykset, ilman muuta alleviivaa juuri kuvaa tiiviistä ja yhtenäisestä elämän suunnittelun kertomuksesta.

Kaikki ihmiset eivät myöskään pohdi tai jatkuvasti kerro elämäkertansa, eikä heidän elämänsä tarvitse silti olla mitenkään hajanaista. Vakavin ongelma liittyy uskoakseni ajatukseen siitä, että me lopulta tulemme niiksi kertomuksiksi joita kerromme. Siinä tapauksessa kertomuksella ei näyttäisi olevan juurikaan rajaa elämän suuntaan. Kertomus metaforana, perspektiivinä, menettää myös valaisuvoimansa, mikäli elämä ja kertomus sulautuvat toisiinsa.

Bruner (ma: 16) viittaa Vladimir Proppin (1968) ihmesatujen analyysiin, joka ”paljastaa [...] että kansansadun muoto voi säilyä samana vaikka sen sisältö muuttuisikin. Niinpä myös elämäntarina voi paljastaa yhteisen formaalin rakenteen läpi laajan sisältövaihtelun”. Ehkä tämä tukeutuminen Proppin formalismiin selittää osin Brunerin ajatusta kertomukseksi tulemisesta. Kokemus ei kuitenkaan näyttele mitään olennaista osaa Proppin mallissa, joka tukeutuu sekä *tyypillisiin* tapahtumaketjuihin että *tyypillisiin* henkilöhahmoihin. Elämäkerta on toisin sanoen ratkaisevasti avoimempi ja myös fragmentaarisempi genre kuin rooleiltaan ja variaatioiltaan tiukasti sidottu kansansatu.

Hermeettinen elämän ja kertomuksen sulkeuma sivuuttaa myös sen, miten suunnattoman kertomusten vyöryyn kuluttajia ja vastaanottajia nykykulttuurin jäsenet ovat. Vastaanottoon sisältyy aina toiseen elämään samastumisen ja sen torjunnan dialektiikka, ja kumpikin näistä reaktioista johdattaa itsensä toisenlaisena näkemiseen.

Mikäli olen ymmärtänyt oikein, Bruner ei myöhemmin enää palannut tiukkaan ”kertomukseksi tulemisen” ajatukseen. Hänen seuraavassa merkittävässä artikkelissaan (Bruner, 1991) koko genren ja yksilöllisyyden ongel-

ma näyttää asettuneen toiseen asentoon. Siinä Bruner esittää, että kaikki kertomukset – tullakseen ymmärretyiksi – nojautuvat tiettyyn määrään kulttuuris–kognitiivisia skripptejä, käsikirjoituksia. Mutta kuten Bruner sanoo, nämä käsikirjoitukset eivät vielä ole kertomuksia. Kertomus vaatii poikkeaman, häiriön tai särön ollakseen kertomisen arvoinen. Luen tämän niin, että särön lähde on nimenomaan yllättävä kokemus ja että kertomus ei siksi koskaan voi lopullisesti domioida kokemusta.

KERTOMISEN KÄYTÄNNÖT

MacIntyren (1984) kaltaiset aristoteelikot tai Brunerin ja Widdershovenin (1993) tapaiset hermeneutikot eivät ole suinkaan ainoita, jotka ovat ravistelleet kertomuksen rajoja. Sosiologit Jaber F. Gubrium ja James Holstein (2007) ovat viime aikoina korostaneet ”kerronnallisen käytännön” ja tarinankerronnan käsitteitä suhteessa kertomuksen ja tarinan käsitteisiin. He sanovat, ettei heidän tarkoituksenaan ole tehdä tiukkaa eroa kertomuksen ja tarinankerronnan käsitteiden välille. Silti, kuten he sanovat: ”(J)otain tärkeää tapahtuu kun niiden välillä tehdään erottelu, joka tarjoaa perusteita ajatella *kerronnallisuutta* jonain itsessään kiinnostavana” (ma: 1, kurs. MH). Yksittäisen kertomuksen sijaan huomio suuntautuu siis kertomisen käytäntöihin, kontroleihin ja malleihin tietyissä tilanteissa ja instituutioissa. Niinpä esimerkiksi alkoholistit ohjataan kertomaan eri tavoin ja eri kertomusta AA:n ja kilpailevien hoitojärjestelmien sisällä.

Kun Arthur Frank (1995) löysi teoksessaan *Wounded Storyteller* kolme perustavaa sairauskertomuksen mallia – toipumiskertomuksen, kaaoskertomuksen ja etsintäkertomuksen – hän saman tien osoitti, miten hoidon instituutiot tyypillisesti suosivat toipumiskertomuksen mallia, oli paranemisen

todennäköisyys mikä tahansa.

Kertomisen käytäntö jäsentää siis itse instituutioiden toimintaa. Kiinnostavaa kyllä, myös Elinor Ochs ja Lisa Capps (2001: 15) tärkeässä suullisen kerronnan muotoja arvioivassa työssään *Living Narrative* tekevät samanlaisen käsitteellisen siirtymän yksittäisestä kertomuksesta kertomisen käytäntöihin. Kuten he sanovat: ”tässä painopiste on pikemminkin *kerronnallisessa aktiviteetissa* merkitystä luovana prosessina kuin viimeistellyssä tuloksessa, jossa irralliset juonenpalaset on kudottu yhdeksi juonikuvioksi”. Ei siis valmis kertomus, vaan prosessi ja käytäntö. Kertomuksen rajaa on tietenkin vaikeampi vetää, mikäli katsomme sen olevan jäsentämässä instituutioita ja käytäntöjä.

Kuten tunnettua, Ferdinand de Saussuren ja Noam Chomskyn strukturalistinen kieliteoria oletti lähes universaalin *kielijärjestelmän* olemassaolon ja tarkasteli puhetta tämän valmiin kielijärjestelmän jokseenkin mielivaltaisena käyttönä. Tähän ajatukseen istui hyvin ajatus kertomuksesta eräänlaisena alajärjestelmänä, jolla on ”kertomuksen muoto”. Kertomus oli siis irrallinen järjestelmä, rakenne ja olio, tutkijan tehtävä oli vain paikantaa se. (Strukturalistisen kieliteorian ja narratologian suhteesta, ks. esim. Ginsburg ja Rimmon-Kenan, 1999; Herman 1999; Brockmeier 2002; Fludernik 2005).

Mihail Bakhtin (1986) käänsi tämän kuvion kokonaan toisin päin. Hän lähti siitä, että meillä on tarkastelussa vain kommunikaatio, tavoitteellinen puhe ja sen lausumat. Tässä horisontissa niin kieli kuin kertomuksenkin ovat lopulta vain teoreettisia yleistyksiä ja päätelmiä, eikä jotakin, joka on jo valmiina, erillisenä pakettina olemassa. Niin Ochs ja Capps (emt.) kuin Jens Brockmeier ja Rom Harrékin (2001) ovat argumentoineet, että kertomuksen ja muun puheen raja liudentuu olemattomiin jollain kohtaa: kertomukset voivat olla vajaita, katkonaisia, mo-

nen kertomia, vähäpätöisiä. Näiden kirjoittajien mukaan kertomuksen raja ei siis ole ehdoton. Silti he eivät ehdota kertomuksen käsitteen sulauttamista puheeseen Richard Chalfenin (2004: 147) tapaan, jonka tutkimuksessa kertomus tarkoittaa ”mitä tahansa ja minkälaista tahansa kielellistä ilmausta, joka ilmaantui [valokuvien näytön aikana]. ’Puhe’ on riittävän selkeä käsite kattamaan tämän laajan kentän.

LABOVIN JA WALETSKYN RAJOILLA

Vaikuttava esimerkki tarkkaan rajatusta kertomuksen käsitteestä on ollut tunnettu Labovin ja Waletskyn (1997/1968) suullisen kertomuksen malli. Hehän perustavat ajattelunsa *kertovaan lauseeseen*. ”Rakastuin Paulaan. Vaimoni jätti minut” edellyttää näiden kertovien lauseiden oikeaa ajallista järjestystä, sillä ”Vaimoni jätti minut. Rakastuin Paulaan” olisi kokonaan toinen kertomus. Labovin kertomus viittaa selkeästi anekdoottimaiseen, yhden tapauksen kertomukseen. Kirjoittajat nimittäin vaativat selkeää temporaalista liitoskohtaa. ”Ammuin häntä ja tapoin hänet” käy Laboville ja Waletskylle kertomuksesta, mutta ”nauroin ja nauroin hänelle” ei. Kertomuksen rakenteen jäsentäminen kuuteen tuttuun vaiheeseen jäljittelee Aristoteelta juontuvaa alun, keskikohdan ja lopetuksen ajatusta yhtä hyvin kuin strukturalistista vakaumusta kertomuksella olevasta rakenteesta (Labov, 1972: 363):

1. Tiivistelmä (abstract)
2. Orientaatio (aika, paikka, henkilöt)
3. Mutkistuva toiminta (narrative clauses)
4. Arviointi (evaluation)
5. Tulos (result or resolution)
6. Lopetus (coda)

Tämä malli on ollut tavattoman vaikuttava ja suunnannut sosiaalityeilijöitä kohti yksityiskohtaisempaa suullisen kertomuksen analyysiä, mutta kuten Elliot Mishler (1997: 72) hieman turhautuneena huomauttaa, harvat haastatteluaineistot oikeastaan seuraavat tällaista selkeää jaksotusta alusta loppuun. Catherine Kohler Riessman (1990) puolestaan on löytänyt tärkeitä Labovin kapeasta mallista ulos jääviä kertomisen tapoja, erityisesti *tavan* kertomuksen ja *hypoteettisen* kertomuksen. Sonja Miettinen (2006) käyttää hienosti näitä kategorioita tuoreessa väitöskirjassaan *Eron aika. Tyttärien kertomuksia ikääntyneen vanhemman kuolemasta*. Seuraava ote ”Raisan” tarinasta näyttää tavan kertomuksen relevanssin (mt: 119):

vaikka mä tein pitkää päivää,
 vaikka mä olin joskuskin aivan rätti poikki
 mutta mä vaan menin
 mä en voinu olla menemättä,
 mä olin enemmän tai vähemmän siellä katto-
 massa että, että hän edes söi,
 ja oli käyny mä kävin siellä [palvelutalossa] jo-
 ka päivä,
 vessassa,
 katos kun ne ei tullu aina vessaankaan viemään
 kun hän soitti kelloo
 eikä se ollu yks eikä kaks kertaa kun mä me-
 nin sinne
 kun hän sano että hyvä kun tulit että hän pää-
 see vessaan

Monia erittäin tärkeitä ja pitkäaikaisia koke-
 muksia käsitellään tyyppillisesti juuri tällaisten
 tavan kertomusten avulla. Narratologi David
 Herman onkin kirjassaan *Story Logic* (2002)
 huomauttanut, miten tavattoman yksipuoli-
 siin semanttisiin vaihtoehtoihin Labovin mal-
 li oikeastaan perustuu. Mikäli verbit jaetaan
 saavuttamisen, loppuun saattamisen ja jatku-
 vien prosessien kategorioihin, niin Labov ja
 Waletzky puhuvat selvästi vain saavuttamisen
 päästä. Niinpä ”voitin maratonin” käy kerto-

vasta lauseesta, mutta ”juoksin ja juoksin aina
 kun oli mahdollista” olisi jotain muuta.

Vielä kauaskantoisempi on seurauksil-
 taan Hermanin huomautus siitä, että tilan
 – merkityksessä olotila – käsite puuttuu ka-
 peaa toiminnallisuutta korostavasta mallis-
 ta. Esimerkiksi Arthur Frank (1995: 77) ku-
 vaa toipumiskertomusta jo mainitussa uraa-
 uurtavassa tutkimuksessaan *Wounded Story-
 teller* seuraavasti: ”Eilen olin terve, tänään
 olen sairas, huomenna olen taas terve”. Tä-
 sä ei vedetä liipaisimesta eikä uhota nyrkki-
 en kanssa. Laboville tämä ei olisi kertomus,
 Frankille ja Hermanille se on sitä. Vaikkapa
 psykologisen romaanin tai sairauskertomuk-
 sen tekstilajit arvostavat tilan käsitteitä, toi-
 sin kuin labovilainen seikkailun genre.

Riessmanin (1990: 76) toinen uusi ver-
 sio, ”hypoteettinen kertomus”, on sekin se-
 kä teoreettisesti että käytännöllisesti jännit-
 tävä laajennus. Hypoteettisen kertomuksen
 takana ei ensiksikään ole mitään koettua ta-
 pahtumasarjaa, koska nimensä mukaan tätä
 ei tapahtunut mutta olisi saattanut tapahtua.
 Bakhtinilainen kirjallisuuden tutkija Gary
 Saul Morson (1994) on luonut kiinnostava-
 n käsitteen ’*side-shadowing*’, jonka olen
 puoliksi vakavissani kääntänyt – ennakoim-
 tia mukaillen – rinnakoinniksi. Romaanin
 kertomuksen keskeinen funktio on näyttää
 rinnakkaisia mahdollisuuksia, sitä mitä olisi
 saattanut tapahtua. Historian ymmärtämi-
 seksi on niin ikään välttämätöntä tajuta, että
 asiat olisivat voineet mennä toisinkin.

Jossittelua ei siis voida välttää, koska maa-
 ilma on joka hetki jollain tärkeällä tavalla
 avoin. Riessman, Ochs ja Capps ja nyt tuo-
 reeltaan Sonja Miettinen ovatkin näyttäneet
 juuri sen, että tällainen rinnakkaisten, hypo-
 teettisten tapahtumakulkujen maalaaminen
 on vakinainen osa myös tavallista suullis-
 ta kerrontaa. Seuraava näyte ”Raisan” haas-
 tattelusta on vakuuttava (Miettinen, 2006:
 121):

et sen mää sanosin että kun on näi vakavas-
ta asiasta et
mun mielestä ei voi sillä lailla voi ottaa
että sehän on vanha,
sehän kohta kuolee,
että ootetaan vaan millon se kuolee,
että syötetään ja juotetaan ja sit käytetään ves-
sassa tää näin
ja kyl se siit kohta kuolee
että se on vaan ajan kysymys,
että mun mielestä ei näin,
vaikka näkiskin sen että että tuota ei hän siitä
enää sillä lailla kuntoudu
tiedäksä, takasi, sillai, erhm, mitenkä mä sa-
noisin toimintakykyiseksi

Opetustilanteissa on tullut ilmi, että mo-
net voivat lukea edellisen – ei hypoteettise-
na kertomuksena vaan – hoitokotien käy-
tännön kriittisenä kuvauksena. Lainaukses-
sa ei kuitenkaan käsitellä kriittisesti käytän-
töjä, vaan sitä mitä hoitajat ajattelevat. Puut-
teelliselle hoidolle voidaan luoda erilaisia se-
lityksiä, mutta ”odotetaan nyt vaan, milloin
se kuolee” on fiktiivinen projektiio ja kriit-
tinen päätelmä. Jakso on kriittinen kuvaus,
mutta sellaisenaikin se on hypoteettinen ker-
tomus.

Itse asiassa tätä voisi hyvin luonnehtia hy-
poteettisena tavan kertomuksena, sillä siinä
kerrotaan rinnakkainen äidin hoidon tai hoi-
tamatta jättämisen kaari. Tämä koko rinnak-
kaisuuden ja hypoteettisuuden idea tietenkin
sotkee aivan massiivisesti vanhaa keskustelua
”kertomuksen elämisestä”. Tähän metafo-
raan on usein liitetty vahva teleologia. Ääri-
muodossaan David Carr (1986) on esittänyt,
että sellaiset rakenteet kuten lähtö ja paluu
jäsentävät ihmisen elämää alku, keskikohta
ja lopetus –rakenteen mukaisesti. Olen itse
kirjoittanut toisaalla siitä, miten esimerkik-
si järven, meren tai tuulessa huojuvan koi-
vun lehtien hajamielinen katselu voi olla ta-
vattoman vahva ja virkistävä kokemus (Hy-

värinen, 2005). Alku, keskikohta ja lopetus
eivät tietenkään jäsennä tällaista kokemusta
millään mainittavalla tavalla. Päätelin tästä,
tosin ilmeisesti väärin perustein, että kysei-
set kokemukset olisivat jollain tavoin ”ker-
tomuksen tuolla puolen”. Nuo kokemukset
ovat aristoteelisen kertomuksen mallin yhtä
hyvin kuin Labovin mallin tuolla puolen; il-
man muuta ne ovat David Carrin kertomuk-
sen käsitteen tuolla puolen. Mutta onko mi-
tään syytä tukeutua noin rajoittavaan kerto-
muksen käsitteeseen?

David Herman (2002) on haastanut labo-
vilaisen kertomuksen mallin myös M.A.K.
Hallidayn (1994) tunnetuksi tekemän funk-
tionaalisen kielipiin tarjoamien prosessika-
tegorioiden ja niihin liittyvien semanttisten
toimijaroolien avulla. En aio mennä mallin
yksityiskohtiin, mutta kyseessä on lyhyesti
ihmisen aktiivisuuden eri semanttisten ver-
sioiden huomioon ottaminen. *Materiaali-
sen toiminnan* – johon Labovin ja Walets-
kyn malli tukeutuu – lisäksi on olemassa esi-
merkiksi *kokeminen* havaitsemisen, tuntemi-
sen ja pohtimisen mielessä, on *käyttäytymi-
nen* kuten myös *sanominen*.

Kertomisessa on toisin sanoen käytössä
huomattavan laaja semanttisten roolien va-
likoima, joka ulottuu vahvasta toimijuudes-
ta eri kokijan roolien kautta sanojana tai uh-
rina, kohteena olemiseen. Kaikelle puheel-
le subjektiaseemista on esimerkiksi olennai-
sen tärkeää, esitteleekö puhuja itsensä eri ti-
lanteissa toimijana, emotionaalisesti haavoit-
tuvana kokijana, tarkkailijana, pohdiskelijana,
sanojana vai muiden toiminnan kohtee-
na. Suhteutettuna Labovin malliin: asioiden
näkeminen, kokeminen ja sanominen eivät
ole pelkästään varsinaisen toiminnan arvi-
ointia, *evaluaatiota*, vaan ne voivat olla tär-
keä osa kerrottua tapahtumista itseään. Mo-
nika Fludernik (1996) on mennyt niin pit-
källe, että sanoo että kokemuksellisuus, '*ex-
perientiality*', on itse asiassa koko narratiivi-

suuden ydin. Kun seuraavan kerran pääsen järven rantaan, en siis välttämättä pääsekään kertomuksen vaan liian kapean kertomuksen käsitteen tuolle puolen.

PEIKKO JA INHO

Sen sijaan, että solmisiin kaikki ainekset lopuksi yhteen, sekoitan ne vielä kertaalleen pienellä esimerkillä. Tapaus perustuu hiihtoloman aikaiseen kokemukseen. Tapahtumapaikka on verrattain syrtjäinen maalaistalo Keski-Suomessa. Aluksi aikuisten sisarus-ten välinen keskustelu, joka etenee suurin piirtein näin:

Ville: Laura, näitkö sää kun metsän peikko tuli meille?

Laura: Mitä sää oikein höpötät? Täällä on ollut yksi peippo koko talven.

Jari (poika): Kyllä se sano oikein että metsän peikko.

Tämä ote on ensinnäkin esimerkki siitä katkonaisesta tavasta, jolla kertovat jaksot sekoittuvat puheeseen eivätkä välttämättä ilmaannu ehyinä labovilaisina kokonaisuuksina. Lauran vastaus Villelle on teoreettisesti rikas. Se sisältää kannanoton siihen, että juttu peipon ilmaantumisen ei täytyä kerrottavuuden (*reportability*, *tellability*) kriteeriä (Linde, 1994: 22–23). Itsestään selvät asiat eivät toisin sanoen ole sellaisia, joita tulee ja voi kertoa. Aivan kuten Labov (1972: 370–371) sanoi, tarinoilla täytyy olla pointti.

Mutta miksi Laura ylipäätään kuulee väärin ja alkaa puhua peipoista? Tässä tulemme siihen, miten kertomukset tukeutuvat aina kulttuuriseen tietoon ja kognitiivisiin malleihin (Bruner 1991; Herman 2002: 85–113). Sekä Ville että Laura seuraavat ahkerasti pihapiirinsä lintuja ja keskustelevat niistä tuon tuostakin. On toisin sanoen olemassa ”lintujen tarkkailun käsikirjoitus”, johon

havaintoja, kokemuksia ja kertomuksia voidaan liittää. On poikkeuksellisia lintuja, joiden näkyminen kannattaa raportoida. Mutta kuten Bruner huomauttaa: *pelkkä skripti sinänsä ei ole kertomus*. Kertomus edellyttää yllätystä, poikkeamaa, jotain uutta (Bruner 1991). Siksi Laura kuittaakin Villen puheenvuoron ”höpötyksenä”.

Sen sijaan ”peikon” skriptit liittyvät fiktion – satuihin tai komiikkaan. Ei ole sel- laista käsikirjoitusta, jonka mukaan talon pihalla juoksisi lauantaan illan suussa peikkoja. Ilman tällaista kognitiivisina, kulttuuri- sina resursseina olevia käsikirjoituksia puhe ”peikosta” jää kuulematta oikein. Kertominen tukeutuu skripteihin, pelaa niillä, mutta ei ole skriptien toistamista.

Mutta mitä oli itse asiassa tapahtunut? No, olin puolisoni kanssa aloittanut juuri hiihtoloman taloon kuuluvalla mökillä. Hiihtorupeaman jälkeen menimme odotetusti saunaan, joka oli puolittain eri rakennuksessa kuin mökki itse. Mökillä oli juossut paljonkin väkeä hiihdon jälkeen ja ennen saunaa, mutta ihme ja kumma, juuri saunasta tullessa mökin ovi oli tiukasti lukossa. Avaimet, kännykät ja auton avaimet olivat turvallisesti mökin suojassa, kuten olivat myös kaikki kengät. Puolisollani oli mukanaan alusvaatteet, minulla housut, paita ja urheilusukat. Onni onnettomuudessa, voiteluosasto oli saunassa, joten löysimme käteviä muovikasseja sukkiensa päälle sidottavaksi. Vaimoni osallistui tapahtumaan pakkaamalla päälleni mahdollisimman paljon erilaisia pyyhkeitä pohtimatta erityisesti juoksemisen luontevuutta. Tässä varustuksessa sitten kipitin vaadittavat kolme kilometriä talolle. Oikaisin vielä puolittain hangen läpi viime metrit, joten ilmaantumiseni viittasi kaikin puolin ”peikkouteen”, normaaleista skripteistä poikkeamiseen.

Voisin maustaa tätä kertomusta mainitsemalla värikkäästä ja osin kiihtyneestä kes-

kustelusta ennen matkaan lähtöä. Voisin kerätä myötätuntoa puhumalla pitkään jatku- neesta nuhasta, jonka pelkäsin yltyvän uudelleen sukkasillaan juoksemisesta. Voisin ilman muuta kertoa tapahtumasta – tai pikemminkin ehkä olla siitä kokonaan hiljaa – häpeällisenä virheenä ja silkkana epäonne- na, siitä, kuinka tavattoman väsyttävää ja in- hottavaa juoksu oli. Paikallisväriä ja drama- tiikkaa voisi lisätä kertomalla, miten huonos- ti muovikassi pitää määrällä lumella – mut- ta totta puhuen juoksemisen ja pystyssä py- symisen oppi huvittavankin helpolla. Miksi maksaa isot rahat lenkkikengistä, jos muo- vikasseilla pääsee näin hyvin?

Kertomuksen ja elämän suhteita käsitte- levässä kirjallisuudessa viitataan usein Jean- Paul Sartren (2000: 56–59) romaaniin *In- ho*, ja erityisesti sen päähenkilön, Monsi- eur Roquentinin pohdintoihin kertomuk- sen genreistä. Roquentin kokee suurta itse- inhoa, koska on suostunut puhumaan ai- kaisemman elämänsä ”seikkailuista”. Eihän hän ole koskaan *kokenut* seikkailuja, hän on vasta jälkikäteen ja kokemuksiin vääristel- len nimennyt ne seikkailuiksi. Galen Straw- son (2004) on esittänyt hyvin samanlaisia ajatuksia artikkelissaan *Against Narrativity*. Kerronnallisuus on jotenkin vilpillistä, se ei koskaan pääse irti kokemuksen editoimisesta ja muokkaamisesta uudelleen jokaisessa kertomisessa.

Nyt olen vakuuttunut siitä, että sekä Ro- quentin että Strawson ovat tässä kohtaa väärässä. Kun varustauduin matkaan ja juok- si metsätiellä, minulle oli itsestään selvää et- tä liikun ”seikkailun” kehyksen sisällä. Olin sekä hyvin tietoinen liittymäkohdasta *Seit- semän veljeksien* juoksuun Impivaarasta että osasin sijoittaa itseni jo tapahtuman kerto- misen paikkaan, ajattelemaan toisten huvit- tuneita reaktioita. Koin tapahtumaa sekä ai- kaan ja paikkaan sidottuna että jo sen ul- kopuolella. Seikkailun kehykseen liittyy se-

kin, etten suinkaan poikennut ensimmäiselle autolliselle mökille, vaan jatkoin saman tien viimeisenkin kilometrin. Seikkailun kehyk- seen sijoittaminen marginalisoi kysymyksen siitä, kenen ”vika” ulos jääminen oli. Seik- kailun kehyksessä otan mittaa itsestäni ja sa- maan aikaan jo valmistaudun nauttimaan ta- pahtumaan liittyvistä koomisista aspekteista. Minun on toisin sanoen täysin mahdotonta erottaa toisistaan ”juoksemisen aitoa koke- musta” – mitä se liekään – ja juoksuani koet- telemuksena ja seikkailuna, jonain sellaisena joka tulee osin tulkituksi jo tapahtuessaan.

En silti halua yleistää liikaa tästä koke- muksesta. Olennaista oli, että kyseessä oli kamppailu varsin maltillisen ja ennustetta- van luonnon kanssa. Yllättävät, tapahtumia mutkistavat ihmiset omine intentioineen toi- sin sanoen puuttuivat. Jos vastaan olisi jol- kottanut susi, genre ja tilanne olisivat var- maankin muuttuneet joksikin, jota en olisi ehtinyt ajatella. Mutta oli miten oli, ajatus *alkuperäisen* kokemuksen ja *jälkeenpäin tu- levan* kerronnallisen tulokinnan selkeästä erot- telusta on täysin perusteeton tuossa tapah- tumasarjassa.

Mutta myöskään Brunerin (1987) ajatus elämän muuttumisesta kertomukseksi ei ta- voita kovin hyvin tilannetta. En lainkaan kuvittele, että elämäni olisi seikkailu tai et- tä omaelämäkertani, jos suostuisin sellaisen kertomaan, olisi kovin seikkailuhenkinen. Kyseessä oli monen yhteensattuman tuotta- ma kontingenti tilanne, mahdollisuus het- kelliseen toimintaan, jonka tapahtumahet- kellä ja sen jälkeen saattoi mieltää seikkai- luksi. Vain tämän kontingenssista suhteel- lisen vapaan jakson aikana saatoin kuvitella eläväni kertomusta: mielikuvituksen ei oli- si riittänyt koko tapahtumakulun suunnit- teluun.

RAJOILLA

Tämän artikkelin tarkoituksena on ollut osoittaa, että aikaisemmin usein selvänä pidetyt kertomuksen rajat on haastettu monesta suunnasta. Ajatus on silti ollut kaikkea muuta kuin ehdottaa kaikkien rajojen hylkäämistä. Kertomus on tapa raportoida, ymmärtää ja jäsentää elettyä kokemusta. Kertomus on siksi osana mukana tärkeissä identiteetin ja ajallisuuden ongelmissa.

Kertomuksen funktioiden (ajallisuuden mieltäminen, vuorovaikutus, kognitio, toiminnan suunnittelu) aikaisempaa avarampi näkeminen on ollut monella tavalla keskusteluja rikastuttava piirre. Silti kertomusta ei voi määrittellä pelkästään funktionaalisesti. Funktio ”valtameren ylittäminen” ei tee eroa lautan, laivan, lentokoneen ja albatrossin siipien välillä, mutta emme silti kutsu lauttaa lentokoneeksi. Tarvitaan siis yhä myös erottavia rakennepiirteitä, jotta kertomuksesta ei tule vain yleistä kokemuksen ymmärtämisen kaikkia osatekijöitä selittävää kaato-luokkaa.

Laajimmillaan kertomus voidaan kuvata Clive Sealyn (2000: 37) tapaan vaikka seuraavasti: ”(K)ertomus on jotain jonka uskon olevan sosiaalisen elämän läpitukenve piirre, joka on läsnä monissa tilanteissa, jotka eivät sisällä kielellistä tarinankerrontaa perinteisesti ymmärrettyinä. Ymmärrän kertomusten konstruoituvan monien asioiden kautta, mukaan lukien esimerkiksi kuluttamisen aktit, jotka voidaan symbolisesti saada kertomaan tarinoita mauista, suhteista [...] tai sosiaalisesta asemasta”. Tässä kertomus on vapautunut lähes kokonaan tekstin ja kerronnan rajoista. Näinkin laaja tulkinta voidaan ehkä liittää osaksi kokonaisuutta yhden tärkeän erottelun kautta.

Marie-Laure Ryan (2005) on kirjoittanut osuvasti kertomuksen rajojen ongelmasta. Hän muistuttaa, että on eri asia kuvata ker-

tomusta ja määrittellä se. Hänen ratkaisunsa edellä keskusteltujen laajojen ja suppeiden määritysten suhteen on häkellyttävän tyylikäs (ma: 347):

The narrative potential of life can be accounted for by making a distinction between 'being a narrative' and 'possessing narrativity'. The property of 'being' a narrative can be predicated of any semiotic object, whatever the medium, produced with the intent to create a response involving the construction of a story. [...] 'Possessing narrativity', on the other hand, means being able to inspire a narrative response, whether or not the text, if there is one, was intended to be processed that way, and whether or not an author designs the stimulus.

Katsoessani järveä ja juostessani mökiltä en ole siis vapaa kerronnallisuudesta. Tämä kokemus ei tietenkään ole ”semioottinen objekti”, jolle sen tekijä olisi antanut kertomuksen piirteet. Kuluttaminen ei sinällään ole kertomus, mutta se on joka kulmaltaan sidoksissa kerronnallisuuteen. Kertomuksella on siis edelleen rajat. Silloin juuri sellaiset minimikriteerit, jotka esimerkiksi Rimmon-Kenan (2006) on esittänyt, ovat edelleen erinomaisen tärkeitä ja hyödyllisiä tutkimuksen selkeyden kannalta.

LÄHTEET

- Abbott, H. P. (2002). *The Cambridge introduction to narrative*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Bakhtin, M. M. (1986). *Speech genres and other late essays*. (V. W. McGee, Trans.). Austin: Texas University Press.
- Bamberg, M. (2004a). Considering Counter-Narratives. Teoksessa M. Bamberg & M. Andrews (toim.), *Considering counter-narratives*, (s. 351–371). Amsterdam & Philadelphia: John Benjamins.
- Bamberg, M. (2004b). Positioning with Davie Hogan. Stories, tellings, and identities. Teok-

- nessa C. Daiute & C. Lightfoot (toim.), *Narrative analysis. Studying the development of individuals in society*, (s. 135–157). Thousand Oaks, London & New Delhi: Sage.
- Bamber, M., & Andrews, M. (toim.). (2004). *Considering counter-narratives. Narrating, resisting, making sense*. Amsterdam & Philadelphia: John Benjamins.
- Brockmeier, J. (2002). The literacy episteme: The rise and fall of a cultural discourse. Teoksessa J. Brockmeier, M. Wang & D. R. Olson (toim.), *Literacy, narrative and culture*, (s. 17–34). Richmond, Surrey: Curzon.
- Brockmeier, J., & Harré, R. (2001). Narrative. Problems and promises of an alternative paradigm. Teoksessa J. Brockmeier & D. Carbaugh (toim.), *Narrative identity. Studies in autobiography, self and culture* (Vol. 1, s. 39–58). Amsterdam & Philadelphia: John Benjamins.
- Bruner, J. (1987). Life as narrative. *Social research*, 54, 11–32.
- Bruner, J. (1991). The narrative construction of reality *critical inquiry*, 18, 1–21.
- Carr, D. (1986). *Time, narrative, and history*. Bloomington & Indianapolis: Indiana University Press.
- Chalfen, R. (2004). Hearing what is shown and seeing what is said. Teoksessa M. Bamberg & M. Andrews (toim.), *Considering counter-narratives. Narrating, resisting, making sense*, (s. 143–150). Amsterdam & Philadelphia: John Benjamins
- Dolozel, L. (1999). Fictional and historical narrative: Meeting the postmodernist challenge. Teoksessa D. Herman (toim.), *Narratologies. New perspectives on narrative analysis*, (s. 247–273). Columbus: Ohio State University Press.
- Fludernik, M. (1996). *Towards a 'natural' narratology*. London and New York: Routledge.
- Fludernik, M. (2005). Histories on narrative theory (II): From structuralism to the present. Teoksessa J. Phelan & P. J. Rabinowitz (toim.), *A companion to narrative theory*, (s. 36–59). Malden, Ma.: Blackwell.
- Frank, A. W. (1995). *The wounded storyteller. Body, illness, and ethics*. Chicago & London: The University of Chicago Press.
- Genette, G. (1980). *Narrative discourse* (J. E. Lewin, Trans.). Oxford: Blackwell.
- Georgakopoulou, A. (2006). Thinking big with small stories in narrative and identity analysis. *Narrative inquiry*, 16, 122–130.
- Ginsburg, R., & Rimmon-Kenan, S. (1999). Is there life after death? Theorizing authors and reading jazz. Teoksessa D. Herman (toim.), *Narratologies. New perspectives on narrative analysis*, (s. 66–87). Columbus: Ohio State University Press.
- Gubrium, J. F., & Holstein, J. A. (forthcoming). Narrative ethnography. Teoksessa S. Hesse-Biber & P. Leavy (toim.), *Handbook of emergent methods*. New York: Guilford Press.
- Halliday, M. A. K. (1994). *An introduction to functional grammar* (toinen painos). London, Melbourne & Auckland: Edward Arnold.
- Hardy, B. (1968). Towards a poetics of fiction. An approach through narrative. *Novel*, 1, 5–14.
- Herman, D. (2002). *Story logic. Problems and possibilities of narrative*. Lincoln & London: University of Nebraska Press.
- Herman, D. (1999). Towards a socranarratology: New ways of analyzing natural language Narratives. Teoksessa D. Herman (toim.), *Narratologies. New perspectives on narrative analysis*, (s. 218–246). Columbus: Ohio State University Press.
- Hyvärinen, M. (2006). Towards a conceptual history of narrative. Teoksessa M. Hyvärinen, A. Korhonen & J. Mykkänen (toim.), *The travelling concept of narrative*. Helsinki: Helsinki Collegium for Advanced Studies.
- Hyvärinen, M. (2005). Kertomuksen tuolla puolen. Teoksessa U. Kovala, K. Eskola, K. Jokinen, V. Niinikangas & E. Sironen (toim.), *Tarckoja siirtoja*, (s. 1–17). Jyväskylä: University of Jyväskylä.
- Hänninen, V. (1999). *Sisäinen tarina, elämä ja muutos*. Tampere: University of Tampere.
- Koselleck, R. (2004). *Futures past. On the semantics of historical time* (K. Tribe, Trans.). New York: Columbia University Press.
- Labov, W. (1972). *Language in the inner city*. Oxford: Basil Blackwell.
- Labov, W., & Waletzky, J. ([1967] 1997). Narrative analysis: Oral versions of personal experience. *Journal of narrative and life history*, 7, 3–38.
- Linde, C. (1993). *Life stories. The creation of coherence*. New York & Oxford: Oxford University Press.

- Lyotard, J. F. (1993 [1983]). *The postmodern condition*. Minneapolis: University of Minnesota Press.
- MacIntyre, A. (1984). *After virtue. A study in moral theory* (toinen painos). Notre Dame: University of Notre Dame Press.
- McAdams, D. P. (1988). *Power, intimacy, and the life story. Personological inquiries into identity*. New York & London: The Guilford Press.
- McAdams, D. P. (1993). *The stories we live by. Personal myths and the making of the self*. New York & London: The Guilford Press.
- Miettinen, S. (2006). *Eron aika. Tyttärien kertomuksia ikääntyneen vanhemman kuolemasta*. Helsinki: Helsingin yliopisto. Yhteiskuntapolitiikan laitoksen tutkimuksia 4/2006.
- Mink, L. O. (1987). *Historical understanding*. Ithaca & London: Cornell University Press.
- Mishler, E. G. (1997). A matter of time: When, since, after Labov and Waletzky. *Journal of narrative and life history*, 7, 61–68.
- Morson, G. S. (1994). *Narrative and freedom*. New Haven: Yale University Press.
- Morson, G. S. (1998). Contingency and poetics. *Philosophy and literature*, 22, 286–308.
- Ochberg, R. L. (1994). Life stories and storied lives. Teoksessa A. Lieblich & R. Josselson (toim.), *Exploring identity and gender. The narrative study of lives*, Vol. 2, (s. 113–144). Thousand Oaks: Sage.
- Ochs, E. & Capps, L. (2001). *Living narrative. Creating lives in everyday storytelling*. Cambridge, Ma.: Harvard University Press.
- Phelan, J. (2005). *Living to tell about it. A rhetoric and ethics of character narration*. Ithaca & London: Cornell University Press.
- Propp, V. (1968). *Morphology of the folktale* (L. Scott, Trans. Toinen painos). Austin: University of Texas Press.
- Richardson, B. (2000). Recent concepts of narrative and the narratives of narrative theory. *Style*, 34, 168–175.
- Riessman, C. K. (1990). *Divorce talk. Women and men make sense of personal relationships*. New Brunswick and London: Rutgers University Press.
- Rimmon-Kenan, S. (2006). Concepts of narrative. Teoksessa M. Hyvärinen, A. Korhonen & J. Mykkänen (toim.), *The travelling concept of narrative*, (s. 10–19). Helsinki: Helsinki Collegium for Advanced Studies, University of Helsinki.
- Rosenwald, G. & Ochberg, R. L. (1992). *Storied lives: The cultural politics of self-understanding*. New Haven & London: Yale University Press.
- Ryan, M.-L. (2005). Narrative. Teoksessa D. Herman, M. Jahn & M.-L. Ryan (toim.), *Routledge encyclopedia of narrative theory*, (s. 344–348). London & New York: Routledge.
- Sarbin, T. (1986). Narrative as a root metaphor for psychology. Teoksessa T. Sarbin (toim.), *Narrative psychology. The storied nature of human conduct*, (s. 3–21). New York: Praeger Press.
- Sartre, J.-P. (2000). *Inho* (J. Mannerkorpi, suom.). Helsinki: Tammi.
- Scott, J. W. (1998). Experience. Teoksessa S. Smith & J. Watson (toim.), *Women, autobiography, theory. A reader*, (s. 57–71). Madison: The Wisconsin University Press.
- Seale, C. (2000). Resurrective practice and narrative. Teoksessa M. Andrews, S. D. Sclater, C. Squire & A. Treacher (toim.), *Lines of narrative. Psychosocial perspectives*, (s. 36–47). London & New York: Routledge.
- Strawson, G. (2004). Against narrativity. *Ratio* (New Series), XVII, 428–452.
- Tammi, P. (2006). Against narrative. A boring story. *Partial answers*, 4, 19–40.
- White, H. (1987 [1981]). The value of narrativity in the representation of reality. Teoksessa H. White, *The content of the form. Narrative discourse and historical representation*, (s. 26–57). Baltimore & London: The Johns Hopkins University Press.
- White, H. (1999). *Figural realism. Studies in the mimesis effect*. Baltimore & London: The Johns Hopkins University Press.
- Widdershoven, G. A. M. (1993). The story of life. Hermeneutic perspectives on the relationship between narrative and life history. Teoksessa R. Josselson & A. Lieblich (toim.), *The narrative study of lives*, Vol. 1, (s. 1–20). Newbury Park & London: Sage.

NARRATIVE AND ITS LIMITS

Matti Hyvärinen, Academy of Finland Research Fellow, Department of Sociology and Social Psychology, University of Tampere

The concept of narrative has become more extensive and flexible for various reasons. The term has travelled to many disciplines where it used to be entirely unknown. Along cultural studies, the concept has received multiple interpretations. The term has often referred to arguments and theories, as in "grand narratives". The metaphoric discourse on "life as narrative" in turn has rendered narrative as a part of human cognition and experience. The changed focus of narrative research from narrative as text to narrative practices within social and institutional contexts has also changed the limits of the concept. The article argues for the relevance of discussing and testing the limits and minimal criteria of narrative as a prerequisite for interdisciplinary theorizing on narrative.

Keywords: Narrative theory, narrative practices.